

Το Κράτος των Λίγων...

Πώς οι ολιγάρχες κατέστρεψαν την Ελλάδα

Γράφει ο: Παύλος Ελευθεριάδης **

Στο άρθρο αυτό, που δημοσιεύτηκε στην αμερικανική έκδοση του περιοδικού Foreign Affairs, Νοέμβριος/Δεκέμβριος 2014, σσ. 139-146, δίνω την δική μου ερμηνεία για την κατάρρευση της Ελλάδας.

Κατά τη γνώμη μου το πρόβλημα δεν ήταν στενά οικονομικό αλλά κυρίως πολιτικό. Η κατάρρευση των θεσμών στην Ελλάδα ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής και οικονομικής ανισότητας που οξύνθηκε τα τελευταία είκοσι χρόνια. Υποστηρίζω ότι δημιουργήθηκε στην Ελλάδα, μέσω της ιδιοκτησίας των ΜΜΕ, μια μικρή στην πράξη ολιγαρχία, που κυριάρχησε στην πολιτική και οικονομική ζωή. Η δράση της διέφθειρε και δηλητηρίασε την πολιτική ζωή, διέβρωσε τα πολιτικά κόμματα και οδήγησε στην κατάρρευση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την πολιτική στο σύνολό της. Η άνοδος της διάχυτης διαφθοράς ήταν ένα από τα αποτελέσματα της κατάστασης αυτής και της κατάρρευσης της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς.

Παράλληλα το υπάρχον καθεστώς ωφέλησε και στηρίχθηκε από καλά οργανωμένες επαγγελματικές ομάδες, π.χ. δικηγόρους, γιατρούς, μηχανικούς, και τα συνδικάτα των δημοσίων επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, που κατά βάση (ως ομάδα, όχι ο καθένας ατομικά) ωφελήθηκαν από τη διασπάθιση του δημοσίου χρήματος από τα κόμματα, είτε με μεγαλύτερες συντάξεις, είτε με άλλα προνόμια και προστατευτισμό. Φυσικά η αναδιανομή αυτή του εθνικού πλούτου έβλαψε το 90% που παρέμεινε έξω από τις παραπάνω διευθετήσεις. Τα κοινά συμφέροντα ολιγαρχών και ισχυρών επαγγελματικών ομάδων, που ακόμα επηρεάζουν καθοριστικά τα μεγάλα κόμματα, εμποδίζουν ακόμα τις μεταρρυθμίσεις και εμποδίζουν κυρίως τη λήψη μέτρων τόσο της ισότητας ευκαιριών για την επιχειρηματικότητα αλλά και για την αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης, π.χ. τη στήριξη των ανέργων και των ιατρικά ανασφάλιστων. Οι ισχυρές αυτές ομάδες προτιμούν να έχουν μεγαλύτερο κομμάτι μια συρρικνούμενης πίτας, παρά να αφήσουν την πίτα να μεγαλώσει.

Το συμπέρασμά μου είναι ότι το κυριότερο πρόβλημα στην Ελλάδα σήμερα δεν είναι η οικονομική ανάπτυξη, αλλά η πολιτική και οικονομική ανισότητα, η οποία είναι ένας από τους κύριους λόγους που συνειδητά εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη.

[Απόδοση στα ελληνικά από το Αγγλικό κείμενο]

Μόλις πριν λίγα χρόνια η Ελλάδα βρέθηκε πολύ κοντά στη χρεοκοπία και την έξοδο από την Ευρωζώνη. Σήμερα, χάρη στη μεγαλύτερη διάσωση κυρίαρχου κράτους στην ιστορία, η ελληνική οικονομία δείχνει νέα σημεία ζωής. Αφού εξασφάλισε δεσμεύσεις ότι η Αθήνα θα εφαρμόσει δραστικά μέτρα λιτότητας, η «τρίκα» - δηλαδή η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - παρέσχε στην Ελλάδα δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ σε δάνεια έκτακτης ανάγκης. Σύμφωνα με πολλούς διεθνείς επενδυτές και Ευρωπαίους αξιωματούχους τα δάνεια αυτά πέτυχαν τον σκοπό τους. Αν εξαιρέσουμε το κόστος ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, το έλλειμμα της Ελλάδας βρέθηκε περίπου στο 2% εκατό τον περασμένο χρόνο, ενώ το 2009 ήταν σχεδόν στο 165. Τον περασμένο χρόνο επίσης η Ελλάδα βρέθηκε με πλεόνασμα τρεχουσών συναλλαγών για πρώτη φορά για πάνω από τρεις δεκαετίες. Και τον περασμένο Απρίλιο επέστρεψε στις διεθνείς αγορές από τις οποίες είχε αποκλειστεί για τέσσερα χρόνια, εκδίδοντας πενταετή ομόλογα 3 δισεκατομμυρίων ευρώ, με σχετικά χαμηλό επιτόκιο - μόνο 4,95 % (η ζήτηση ξεπέρασε τα 20 δισεκατομμύρια ευρώ). Τον Αύγουστο, η Moody's Investors Service αναβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας κατά δύο βαθμίδες. Παρόλα αυτά, η πρόσφατη επαναφορά της Ελλάδας κρύβει βαθιά δομικά προβλήματα.

Για να ισοσκελίσει τα βιβλία της η Αθήνα επέβαλε εξοντωτικούς φόρους στις μεσαίες τάξεις και προχώρησε σε βαθιές περικοπές σε μισθούς του δημοσίου, συντάξεις και ιατρικές δαπάνες. Ενώ, όμως, οι απλοί πολίτες υπέφεραν κάτω από το βάρος της λιτότητας, η κυβέρνηση δίστασε να προχωρήσει σε σοβαρές μεταρρυθμίσεις: Η ελληνική οικονομία παραμένει μια από τις λιγότερο ανοικτές της Ευρώπης και ως αποτέλεσμα μια από τις λιγότερο ανταγωνιστικές. Είναι ταυτόχρονα και μια από τις πιο άνιστες.

Η Ελλάδα απέτυχε να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα επειδή ισχυρές προνομιούχες ομάδες έχουν συμφέρον στη διατήρηση των πραγμάτων ως έχουν. Από τη δεκαετία του 1990 **μια μικρή ομάδα πλούσιων οικογενειών** - μια στην πράξη ολιγαρχία - έχει κυριαρχήσει στην ελληνική πολιτική ζωή. Αυτή η οικονομική ελίτ προστατεύει τα συμφέροντά της μέσα από τον έλεγχο των μέσων ενημέρωσης και με τις τεχνικές της παραδοσιακής ευνοιοκρατίας, μοιραζόμενη τα λάφυρα της εξουσίας με τους πολιτικούς της φίλους. Οι έλληνες πολιτικοί, με τη σειρά τους, παρέμειναν στην εξουσία επιβραβεύοντας έναν μικρό αριθμό οργανωμένων επαγγελματικών ομάδων και συνδικάτων του δημόσιου τομέα, που στηρίζουν το σημερινό καθεστώς. Ενώ οι ευρωπαίοι δανειστές έχουν βάλει τα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας στο μικροσκόπιο, αυτός ο διακανονισμός δεν έχει διαταραχθεί.

Το θεμελιώδες πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι η οικονομική ανάπτυξη αλλά η πολιτική ανισότητα. Προς όφελος των λίγων, δυσκίνητες νομικές ρυθμίσεις και δυσλειτουργικοί θεσμοί παραμένουν σε λειτουργία, ενώ η υποδομή της χώρας καταρρέει, η φτώχεια αυξάνεται και η διαφθορά επιμένει. Η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τώρα εντελώς νέες προκλήσεις. Η συνολική ανεργία βρίσκεται στο 27 %, ενώ στους νέους ξεπερνά το 50 %, παρέχοντας ιδανικό πεδίο στρατολόγησης για ακραίες οργανώσεις της Αριστεράς και της Δεξιάς. Εν τω μεταξύ οι ολιγάρχες συνεχίζουν να κερδίζουν εις βάρος της χώρας - και της υπόλοιπης Ευρώπης.

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Από τις πολλές οικονομικές κρίσεις που έχουν ταλαιπωρήσει την Ευρωζώνη, η κρίση της Ελλάδας ξεχωρίζει για το γεγονός ότι δεν συνέβη επειδή οι τράπεζες επεκτάθηκαν υπερβολικά, όπως συνέβη σε άλλες χώρες, αλλά επειδή η κυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή, του οποίου το κόμμα «Νέα Δημοκρατία» βρέθηκε στην εξουσία από το 2004 έως το 2009, έχασε τον έλεγχο των δημοσίων οικονομικών.

Το 2003, λίγο πριν ο Καραμανλής αναλάβει την εξουσία, η σχέση του ελληνικού χρέους προς το ΑΕΠ βρισκόταν περίπου στο 97%. **Στο τέλος της θητείας του, ο αριθμός αυτός είχε φτάσει σχεδόν στο 130%.**

Είναι ίσως παράδοξο, αλλά ο Καραμανλής διεκδίκησε την εξουσία ως μεταρρυθμιστής και υποσχέθηκε να μειώσει το κράτος, να ανοίξει την οικονομία και να καθαρίσει την πολιτική. Και όμως, όταν βρέθηκε στην εξουσία, υποχώρησε μπροστά στα οργανωμένα συμφέροντα. Κατά τη διάρκεια των πέντε ετών της διακυβέρνησής του **διόρισε σύμφωνα με εκτιμήσεις 150.000 άτομα στο ευρύτερο δημόσιο** φέρνοντας τον συνολικό αριθμό πάνω από το ένα εκατομμύριο, ή 21% του ενεργού πληθυσμού. Κατά την ίδια περίπου περίοδο οι δημόσιες δαπάνες της υγείας έκαναν άλμα από το 5% του ΑΕΠ σχεδόν στο 7%, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις πήγαν από το 11,8% στο 13%. Η οικονομική ανάπτυξη που ακολούθησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας βοήθησε τον Καραμανλή να κερδίσει με μικρή διαφορά την επανεκλογή του το 2007. Αλλά στα τελευταία δύο χρόνια της διακυβέρνησής του, αγωνιζόμενος με πλειοψηφία μόλις δύο εδρών, παραποίησε τα στατιστικά στοιχεία σε μια απέλπιδα προσπάθεια να κερδίσει τις πρόωρες εθνικές εκλογές που προκάλεσε ο ίδιος. Το κόμμα του συνετρίβη. Ο Καραμανλής έδρασε όχι τόσο από απεισκευσία, όσο από αδυναμία. Τρεις δομικοί λόγοι, όλοι τους αποτελέσματα μακροπρόθεσμων αλλαγών στην ελληνική

πολιτική ζωή, περιόρισαν το πεδίο δράσης του. Ο πρώτος ήταν η δημόσια διοίκηση, η οποία δεν ήταν σε θέση να εφαρμόσει οποιοδήποτε μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα. Η αποδιοργάνωσή της είχε ξεκινήσει την δεκαετία του 1980, όταν τα πολιτικά κόμματα ανέλαβαν όλο και μεγαλύτερο ρόλο στη στελέχωση της διοίκησης. Στην θεωρία, η αλλαγή αυτή ήταν μια προσπάθεια να αντισταθμιστεί η συντηρητική τάση της ελληνικής γραφειοκρατίας, που ήλθε ως αποτέλεσμα του Εμφυλίου Πολέμου του 1946-49. Αλλά η πολιτική ανάμειξη γρήγορα έγινε ένα μόνιμο στοιχείο της κεντρικής διοίκησης, ώστε οι υπουργοί έφτασαν να διορίζουν τους ευνοούμενούς τους σχεδόν κατά βούληση. Μέσα σε μια δεκαετία η ευρύτερη δημόσια διοίκηση διπλασιάστηκε σε μέγεθος. Το 1994 ένας μεταρρυθμιστής υπουργός, ο Αναστάσιος Πεπονής, κατάφερε να περάσει ένα νόμο που εισήγαγε ένα σύστημα εισόδου στη διοίκηση με εξετάσεις, αλλά η διαδικασία αυτή αγνοήθηκε ευρέως. Στα επόμενα δέκα χρόνια το κοινοβούλιο άλλαξε τον νόμο αυτό 43 φορές.

Τα συνδικάτα του δημοσίου συνέχισαν να κατευθύνουν τις προαγωγές και τις μεταθέσεις και σχεδόν πάντα εμπόδιζαν οποιοσδήποτε πειθαρχικές διώξεις ασκούντο για τα μέλη τους, ακόμα και για σοβαρά εγκλήματα.

Υπουργοί οι οποίοι είχαν ελάχιστο κίνητρο να φροντίσουν τις μακροπρόθεσμες ανάγκες του τομέα τους πέραν των επόμενων εκλογών, απέκτησαν υπερεξουσίες. Δημόσιοι υπάλληλοι υψηλής στάθμης σπάνια έφταναν σε θέσεις επιρροής. Το ηθικό της δημόσιας διοίκησης κατέρρευσε.

Και μετά ήταν η βουλή. Πολύ απλά, ο Καραμανλής είχε ελάχιστο έλεγχο πάνω στο κόμμα του. Λόγω της δομής του ελληνικού εκλογικού συστήματος, οι πιο πολλοί πολιτικοί εκλέγονται σε πολυεδρικές εκλογικές περιφέρειες και συχνά αναμετρούνται με υποψηφίους από το κόμμα τους. Όταν ανέλαβε την εξουσία ο Καραμανλής ο ανταγωνισμός στις μεγαλύτερες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες εκλογικές περιφέρειες - δηλαδή σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πειραιά οι οποίες εκλέγουν 96 από τις 300 έδρες του κοινοβουλίου - είχε ήδη γίνει εξαιρετικά έντονος. Σε ένα τέτοιο ανταγωνιστικό περιβάλλον η προβολή στην τηλεόραση και η ιδιωτική χρηματοδότηση ήταν απόλυτα σημαντικές για την εκλογική επιτυχία.

Και με την πρόσβαση σε πλούσιους χρηματοδότες και τις ελίτ των μέσων ενημέρωσης, οι πολιτικοί των αστικών εκλογικών περιφερειών μπορούσαν να γίνουν πρωταγωνιστές στην εθνική πολιτική ζωή χωρίς να χρειάζονται κομματικούς μηχανισμούς. Πολλοί χρωστούσαν την εκλογή τους στους ισχυρούς ολιγάρχες, ενώ άλλοι σε επαγγελματικές ενώσεις ή

συνδικάτα. Οι δήθεν σύμμαχοι του Καραμανλή στη βουλή είχαν λίγα κίνητρα να δράσουν σύμφωνα με το πρόγραμμά του.

Το μεγαλύτερο εμπόδιο στις μεταρρυθμίσεις του Καραμανλή ήταν όμως οι αντιδράσεις από τα μέσα ενημέρωσης. Οι περισσότεροι Έλληνες λαμβάνουν την ενημέρωσή τους από την τηλεόραση. Οκτώ ιδιωτικά κανάλια, όλα υπό τον έλεγχο γνωστών επιχειρηματιών, μοιράζονται το 90% της αγοράς.

Κάποιοι από τους ιδιοκτήτες, όπως ο Γιάννης Αλαφούζος, ο οποίος ίδρυσε το γκρουπ Σκάι, είναι εφοπλιστές και οι επιχειρήσεις τους δεν έχουν μεγάλη σχέση με κρατικές συμβάσεις ή άδειες. Οι περισσότεροι όμως έχουν επιχειρήσεις που εξαρτώνται περισσότερο ή λιγότερο από το κράτος. Ο Βαρδής Βαρδινογιάννης, ένας εκ των κύριων επενδυτών στο μεγαλύτερο τηλεοπτικό κανάλι της Ελλάδας, Mega, ελέγχει δύο εταιρείες πετρελαίου, την Motor Oil Hellas και την Vegas Oil & Gas, ενώ έχει σημαντική συμμετοχή και στην μεγαλύτερη τράπεζα της Ελλάδας, την Τράπεζα Πειραιώς. Άλλοι μέτοχοι του Mega είναι ο Γιώργος Μπόμπολας, του οποίου τα ορυχεία χρυσού εξαρτώνται από κρατικές άδειες, ενώ η κατασκευαστική του εταιρεία έκτισε εγκαταστάσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, και ο Σταύρος Ψυχάρης, του οποίου τα επιχειρηματικά ενδιαφέροντα βρίσκονται σε πιστήρια, ακίνητα και τον τουρισμό. Το Mega, όπως σχεδόν όλοι οι τηλεοπτικοί σταθμοί της Ελλάδας λειτουργεί εδώ και καιρό με ζημίες. Αλλά όπως εξηγεί ένα αμερικανικό διπλωματικό τηλεγράφημα από το 2006 - που διέρρηυσε στο wikileaks - οι ιδιοκτήτες δεν ενοχλούνται. Κρατούν τους σταθμούς σε λειτουργία «κυρίως για να ασκούν πολιτική και οικονομική επιρροή» - ώστε να εξασφαλίσουν δηλαδή ότι θα συνεχίσουν να επωφελούνται από την κυβέρνηση. Αυτός είναι ο λόγος που οι 11 εκατομμύρια κάτοικοι της Ελλάδας έχουν τόσα πολλά τηλεοπτικά κανάλια και τόσες πολλές εφημερίδες - τόσο ο Μπόμπολας όσο και ο Ψυχάρης έχουν στην ιδιοκτησία τους και εφημερίδες - και γιατί η ανεξάρτητη δημοσιογραφία έχει ελάχιστα βήματα έκφρασης για τη δουλειά της.

Αυτή η κατάσταση είναι σχετικά πρόσφατη. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 η ραδιοτηλεόραση ήταν κρατικό μονοπώλιο. Αλλά οι ολιγάρχες ποτέ δεν χρειάστηκε να αγοράσουν τις ραδιοτηλεοπτικές άδειες. Απλά τις πήραν. Το 1987 η αντιπολίτευση ξεκίνησε να εκπέμπει ραδιοφωνικά προγράμματα με σκοπό να ανταγωνιστεί το κρατικό μονοπώλιο των μέσων. Πλούσιες οικογένειες τότε απάντησαν στήνοντας τα δικά τους τηλεοπτικά κανάλια, ενώ η κυβέρνηση της εποχής κατέληξε να τους δώσει «προσωρινές» άδειες τηλεόρασης και ραδιοφώνου.

Δύο δεκαετίες αργότερα δεν έχει αλλάξει τίποτε. Η Αθήνα ποτέ δεν επέτρεψε σε ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς να διαγωνιστούν για τις συχνότητες, ενώ η ρύθμιση των

σημερινών σταθμών είναι υποτυπώδης. Το κοινοβούλιο ανανεώνει τακτικά τις υποτίθεται προσωρινές άδειες, πιο πρόσφατα τον περασμένο Αύγουστο.

Οι τηλεοπτικοί σταθμοί έχουν κάποια έσοδα από διαφημίσεις, πολλές φορές όμως ως ανταμοιβή για φιλική κάλυψη. Οι ελληνικές τράπεζες, για παράδειγμα, ξοδεύουν γενναία σε διαφημίσεις, αλλά και παρέχουν και σημαντικά δάνεια σε επιχειρήσεις μέσω ενημέρωσης. Σε ανταπόδοση, τα μέσα τις αφήνουν ήσυχες.

Όταν το πρακτορείο Reuters δημοσίευσε τον ισχυρισμό το 2012 ότι ο Μιχάλης Σάλλας, επικεφαλής της Τράπεζας Πειραιώς (και πρώην σοσιαλιστής πολιτικός), είχε διοχετεύσει δάνεια με ευνοϊκούς όρους σε οικογενειακές εταιρείες του, τα ελληνικά μέσα δημοσίευσαν την απάντηση του κ. Σάλλα χωρίς να επαναλαμβάνουν τις ίδιες τις κατηγορίες. Και τον περασμένο Αύγουστο τα πιο πολλά μέσα υποβάθμισαν το γεγονός ότι Έλληνες εισαγγελείς ερευνούν το πρώην στέλεχος της Τράπεζας Πειραιώς και πρώην Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιώργο Προβόπουλο.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Καθώς οι ολιγάρχες και ο πολιτικοί τους σύμμαχοι χρησιμοποιούν τα μέσα ενημέρωσης για να αποφεύγουν τον δημόσιο έλεγχο, ταυτόχρονα βασίζονται σε κρατικές ρυθμίσεις για να κρατούν τον έλεγχο των πραγμάτων.

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες δύο καλά οργανωμένες επαγγελματικές ομάδες έχουν κερδίσει τα μέγιστα από τη νομοθεσία: **πρώτον**, τα διακεκριμένα επαγγέλματα, όπως οι δικηγόροι, οι γιατροί, οι μηχανικοί και, **δεύτερον**, οι εργαζόμενοι στις δημόσιες επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, που ανήκουν ακόμα είτε ολοκληρωτικά, είτε μερικώς στο κράτος, όπως π.χ. η ΔΕΗ ή ο ΟΣΕ.

Οι ομάδες αυτές δεν είναι ιδιαίτερα πολυάριθμες. Η Ελλάδα έχει περίπου 40.000 δικηγόρους, 60.000 γιατρούς και 87.000 μηχανικούς. Οι δημόσιες επιχειρήσεις μετρούν επίσης μερικές χιλιάδες εργαζομένων και συνταξιούχων.[*] Παρόλα αυτά αυτές οι ομάδες κερδίζουν σε οργάνωση ό,τι χάνουν σε μέγεθος. Επειδή είναι συγκεντρωμένες στις εκλογικές περιφέρειες κλειδιά των αστικών κέντρων και μπορούν να στρέφουν τις ψήφους τους συντονισμένα, τα διακεκριμένα επαγγέλματα και τα συνδικάτα των δημοσίων επιχειρήσεων έχουν κερδίσει σπουδαία προνόμια. Για παράδειγμα κάποιοι επαγγελματικοί σύλλογοι δικαιούνται να θέτουν σταθερές τιμές για τις βασικές υπηρεσίες τους, μια μορφή σύμπραξης που είναι παράνομη σε πολλές οικονομίες αλλά όχι στην Ελλάδα. Τους επιτρέπεται επίσης να

αυτο-ρυθμίζονται. Έτσι, όταν εγείρονται κατηγορίες αμέλειας ή ανεπάρκειας, ο ίδιος ο σύλλογος έχει το δικαίωμα να τιμωρήσει τα μέλη του.

Τέλος, ειδικοί φόροι χρηματοδοτούν τα συνταξιοδοτικά ταμεία και ταμεία υγείας τους με «φόρους υπέρ τρίτων». Για παράδειγμα από το 1960 το συνταξιοδοτικό ταμείο των δικηγόρων και των δικαστών συγκεντρώνει έναν ειδικό φόρο στις συναλλαγές ακινήτων, που ανέρχεται στο 1,3 % της τιμής πώλησης. Για δεκαετίες, το συνταξιοδοτικό ταμείο των γιατρών εισέπραττε το 6,5 % της τιμής όλων των συνταγογραφούμενων φαρμάκων. Η κράτηση αυτή καταργήθηκε πέρσι υπό την πίεση της τρόικας. Αλλά η κυβέρνηση ακόμα δεν έχει καταργήσει άλλους «φόρους υπέρ τρίτων», που συμβάλουν στην αναδιανομή του εισοδήματος από τους φτωχούς στους πλούσιους.

Στα επαγγέλματα των γιατρών, δικηγόρων μηχανικών, πολλοί εκ των οποίων είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, **βρίσκονται και οι συνηθέστεροι φοροφυγάδες της χώρας.** Μια πραγματικά πρωτοποριακή έρευνα των οικονομολόγων Νικόλαου Αρταβάνη, Adair Morse και Μαργαρίτας Τσούτσουρα, η οποία δημοσιεύτηκε το 2012, χρησιμοποίησε στοιχεία από μια μεγάλη ιδιωτική τράπεζα για να υπολογίσει πόσο φοροδιαφεύγουν οι διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες. Ένα από τα πιο εντυπωσιακά ευρήματά τους είναι ότι οι δικηγόροι ξοδεύουν, κατά μέσο όρο, παραπάνω από 100 % του κατά μέσο όρο δηλωθέντος εισοδήματός τους σε πληρωμές στεγαστικών δανείων.

Η φοροδιαφυγή πάντως έχει ελάχιστες συνέπειες για τους φοροφυγάδες. Το 2010 προτάθηκε ένας νόμος που θα υποχρέωνε την κυβέρνηση να κάνει φορολογικούς ελέγχους σε όλους τους επαγγελματίες, που δήλωναν ετήσιο εισόδημα κάτω από περίπου 30.000 δολάρια. **Η πρόταση απέτυχε, γιατί δεν συγκέντρωσε επαρκή αριθμό βουλευτών.** Σύμφωνα με την μελέτη των Αρταβάνη, Morse και Τσούτσουρα, πολλά από τα μέλη του κοινοβουλίου θα αντιμετώπιζαν και αυτοί την πιθανότητα ελέγχων.

Στην βουλή εκείνης της εποχής βρισκόντουσαν 40 γιατροί, 28 δάσκαλοι, 43 μηχανικοί, 40 λογιστές και χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι και 70 δικηγόροι - καταλαμβάνοντας τις 221 από τις 300 έδρες.

Οι υπάλληλοι των δημοσίων επιχειρήσεων έχουν επίσης εξασφαλίσει παράλληλα προνόμια, κυρίως λόγω της πιστής στήριξής τους προς το κεντροαριστερό Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠαΣοΚ). Σε ανταπόδοση, το κόμμα προχώρησε στην κατάργηση των διαγωνισμών για την πρόσληψη προσωπικού στις δημόσιες επιχειρήσεις τη δεκαετία του 1980 και βοήθησε να δημιουργηθούν χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας σε αυτές. Το ΠαΣοΚ επίσης εξασφάλισε πιο γενναιόδωρες συντάξεις για τους συνταξιούχους των Δημοσίων

Επιχειρήσεων, από οποιονδήποτε άλλο δημόσιο υπάλληλο, κάτι που ισχύει ακόμα παρά τις πρόσφατες περικοπές στις κρατικές δαπάνες.

Το 1999, για παράδειγμα, η ελληνική κυβέρνηση υποσχέθηκε εν λευκώ ότι θα καλύψει τα ελλείμματα του συνταξιοδοτικού ταμείου της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού. Το 2012 στη χειρότερη στιγμή της κρίσης, η εγγύηση αυτή κόστιζε πάνω από 800 εκατομμύρια δολάρια στον κρατικό προϋπολογισμό.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΥΟ ΚΡΑΤΩΝ

Σε κάθε ανοικτή κοινωνία οι πλούσιοι και οι καλά οργανωμένοι θα έχουν περισσότερη επιρροή. Δεν υπάρχει τίποτε εξ' ορισμού λάθος με το γεγονός ότι μεγάλες επιχειρήσεις θα επηρεάζουν τη δημόσια ζωή, δεδομένου του μεγάλου μεριδίου τους στην οικονομία. Ούτε και είναι λάθος να αμείβονται με υψηλά εισοδήματα τα ελευθέρια επαγγέλματα ανάλογα με την ζήτηση των υπηρεσιών που προσφέρουν. Οι ελληνικοί θεσμοί όμως είναι υπερβολικά αδύναμοι για να ελέγξουν τα συμφέροντα αυτά, ή ακόμα και να εφαρμόσουν τους βασικούς κανόνες του δικαίου.

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 υποτίθεται θα βελτίωνε τα πράγματα. Παρόλα αυτά η ένταξη δεν αδυνάτισε τις παραδοσιακές ελληνικές ιεραρχίες και ανισότητες. Στην πράξη, τις ενίσχυσε.

Ενώ η ελληνική οικονομία έφτανε την υπόλοιπη Ευρώπη, και παράλληλα έδινε νέες ευκαιρίες στους ολιγάρχες για τραπεζική πίστη ή μετρητά - οι θεσμοί της Ελλάδας άρχισαν να καταρρέουν. Η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται σχεδόν στην τελευταία θέση στην Ευρώπη στην κοινωνική κινητικότητα και σχεδόν στην κορυφή στην ανισότητα - ένα πρόβλημα που οι Έλληνες πολιτικοί και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν σχεδόν εντελώς αγνοήσει.

Ακόμα και στο ζενίθ της σπατάλης πριν το ξέσπασμα της κρίσης, η Αθήνα παρείχε ελάχιστα επιδόματα στους φτωχούς. Σήμερα, πάνω από 90 % των ανέργων δεν λαμβάνουν οιαδήποτε στήριξη από το κράτος, ενώ 20 % των παιδιών εκτιμώνται ότι ζουν σε ακραία φτώχεια, ενώ εκατομμύρια στερούνται ιατρικής ασφάλισης.

Μετά από επτά χρόνια ύφεσης κανένα από τα μείζονα πολιτικά κόμματα δεν έχει προτείνει σοβαρές μεταρρυθμίσεις στο κράτος προνοίας ή στο σύστημα υγείας ώστε αυτό να παρέχει πλήρη κάλυψη. Δεν έχουν καν επεκτείνει ένα πιλοτικό πρόγραμμα για δωρεάν γεύματα στα σχολεία. Έλληνες πολίτες που βρίσκονται σε αδιέξοδο, τείνουν να βλέπουν με συμπάθεια ριζοσπαστικά πολιτικά κινήματα. Η Χρυσή Αυγή ένα νεοφασιστικό κόμμα με αντι-μεταναστευτική και αντιευρωπαϊκή πλατφόρμα, εκμεταλλεύθηκε τη λαϊκή δυσαρέσκεια και

κέρδισε 18 έδρες στις εκλογές του 2012. Τον Σεπτέμβριο του 2013 οι ελληνικές αρχές συνέλαβαν τον ιδρυτή και αρχηγό της Νίκο Μιχαλολιάκο, με την κατηγορία της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης. Εν τω μεταξύ, ο Σύριζα, μια ανερχόμενη συμμαχία της άκρας αριστεράς, θέλει να σκίσει τη δανειακή συμφωνία με την Ευρώπη, να εθνικοποιήσει τις τράπεζες και να διακόψει τις σχέσεις με τον ΝΑΤΟ.

Διασώζοντας την Ελλάδα χωρίς να απαιτούν θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ισχυροποίησαν το υπάρχον καθεστώς. Ακόμα χειρότερα η τρόικα γέμισε τις τσέπες αυτών των δυνάμεων που προκάλεσαν την οικονομική κατάρρευση.

Και η Ελλάδα δεν είναι μια απομονωμένη περίπτωση. Τα χρήματα της διάσωσης είχαν παράλληλα αποτελέσματα και στις άλλες μικρότερες οικονομίες της Ευρωζώνης, συμπεριλαμβανομένων της Ιρλανδίας, Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Τοπικοί ηγέτες και εκεί έχουν σπαταλήσει ευρωπαϊκά κεφάλαια, ώστε να κερδίσουν βραχυχρόνια πολιτικά κέρδη. Εν τω μεταξύ οι Βρυξέλλες έχουν αποδειχθεί ανίκανες να αντιμετωπίσουν την ευνοιοκρατία και την παρανομία. Τώρα που η ευρωπαϊκή ενοποίηση έχει φέρει τις οικονομίες της ηπείρου πιο κοντά από ποτέ, κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να παραμένει αδιάφορος για το τι συμβαίνει στα άλλα. Αν δεν αντιμετωπίσει τις βαθιές ανισότητες της Ελλάδας, η Ευρώπη δεν θα βγει πλήρως από την κρίση.

[*] Διόρθωση, 23/10/2014: Το αρχικό κείμενο από παραδρομή έδινε τον αριθμό του στενού δημόσιου τομέα, 600.000 και όχι των ΔΕΚΟ, που χωρίς να είναι σίγουρος ο αριθμός αναφέρεται εδώ ως «μερικές χιλιάδες».

** Ο Παύλος Ελευθεριάδης είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Νομικής και Fellow στο Mansfield College στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Επίσης μέλος και τομεάρχης του κόμματος «το Ποτάμι».

Δημοσιευμένο στο http://www.pavloseleftheriadis.com/_to_kratos_twn_ligwn